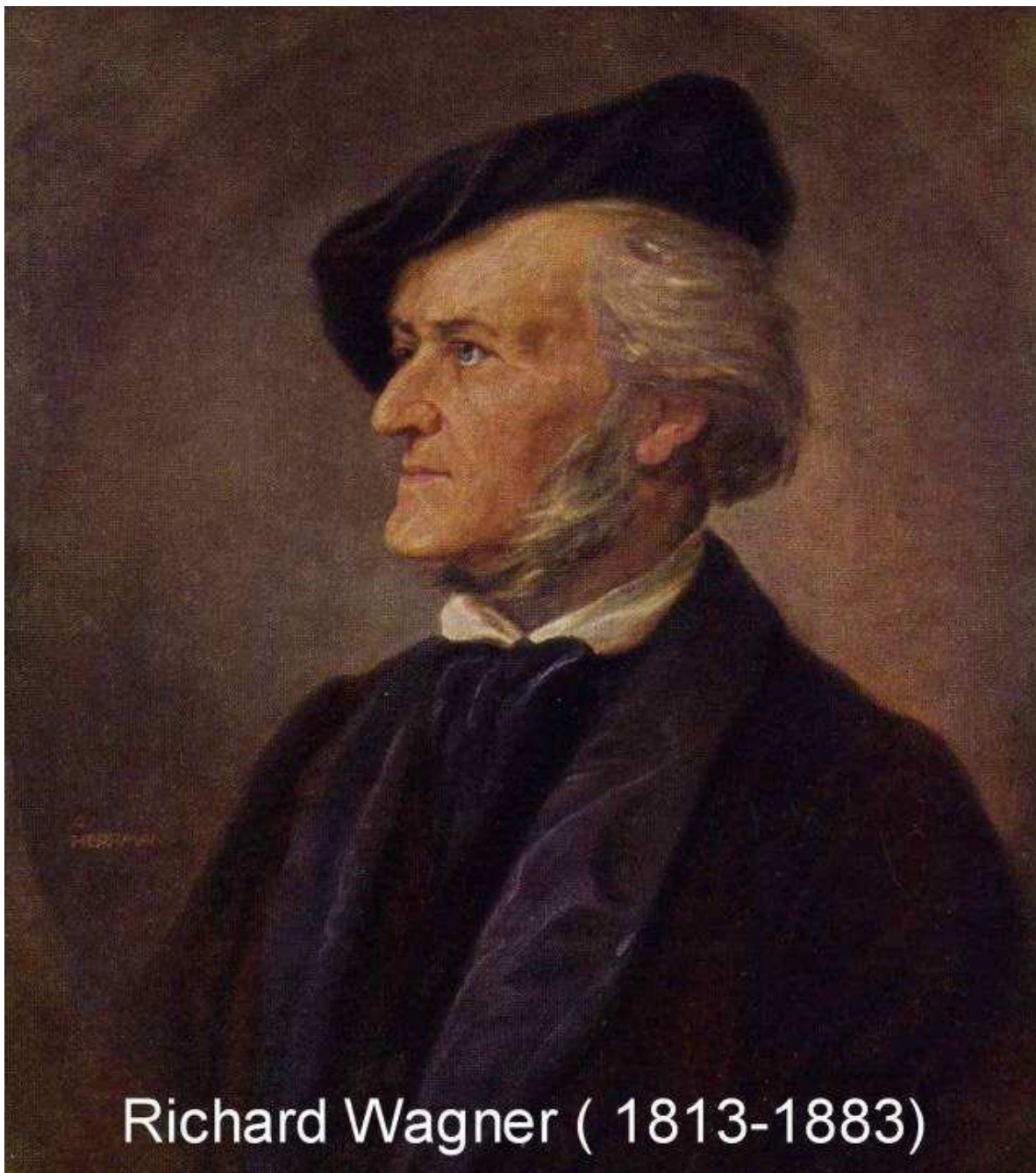

Για τα γενέθλια ενός Γερμανού φιλέλληνα

Παπαχρήστου Κώστας

| 23.05.2019 - 07:15

Richard Wagner (1813-1883)

Παραθέτω ένα μικρό απόσπασμα από την αυτοβιογραφία (*) ενός μεγάλου Γερμανού καλλιτέχνη και φιλέλληνα, ο οποίος έκανε σκοπό της καλλιτεχνικής του δημιουργίας την αναβίωση του αρχαίου ελληνικού δράματος μέσω του λυρικού θεάτρου. Αφορμή παίρνω από την συμπλήρωση έξι χρόνων και δύο αιώνων από την γέννησή του.

«Οι ανταποκρίσεις των εφημερίδων και των περιοδικών από τον αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία, μου είχαν προξενήσει φοβερή συγκίνηση. Έτσι, η αγάπη μου για την Ελλάδα, που αργότερα μετατράπηκε σε ενθουσιασμό για τη μυθολογία και την ιστορία της αρχαιότητάς της, πήγασε από το ζωνρό και επώδυνο ενδιαφέρον μου για τα γεγονότα του παρόντος. Στα κατοπινά χρόνια, η ιστορία των αγώνων των Ελλήνων κατά των Περσών μού έφερνε πάντα στο νου τη σύγχρονη επανάσταση κατά των Τούρκων.»

Ο Ρίχαρντ Βάγκνερ (Richard Wagner) γεννήθηκε στη Λειψία στις 22 Μαΐου του 1813 και πέθανε στις 13 Φεβρουαρίου του 1883 στη Βενετία. Μετά απ' αυτόν, τίποτα στην όπερα – αλλά ίσως και στην Τέχνη γενικότερα – δεν ήταν ίδιο. Έκανε πράξη το όραμά του να συνενώσει όλες τις τέχνες (ποίηση, μουσική, εικαστικές τέχνες...) σε μία ενιαία Τέχνη που θα εμπεριείχε κάθε δυνατή έκφανση του ωραίου.

Σε ό,τι αφορά την όπερα (ορθότερα, «μουσικό δράμα») αναβάθμισε, μεταξύ άλλων, τον ρόλο της ορχήστρας από απλά συνοδευτικό και υποδηλωτικό του ρυθμού (νοοτροπία από την οποία, δυστυχώς, δεν ξέφυγε ούτε ο μεγάλος Βέρντι) σε ρόλο αληθινού φιλοσοφικού σχολιαστή τού επί σκηνής παριστώμενου δράματος, ανάλογου με τον χορό στο αρχαίο ελληνικό θέατρο.

Η υστεροφημία του Βάγκνερ αμαυρώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω του ότι ένας παράφρων Γερμανός δικτάτορας, ο οποίος έτυχε να συμπαθεί σε βαθμό ψύχωσης τη μουσική του, επέλεξε να τον καταστήσει εθνικό σύμβολο «απόλυτης γερμανικότητας» στην Τέχνη. Για τον ίδιο λόγο αποδόθηκε, όψιμα, υπέρμετρη σημασία στον φαινομενικό «αντισημιτισμό» του Βάγκνερ. Στην πραγματικότητα, η καταραμένη αυτή ετικέτα – που τον καταδιώκει ακόμα και σήμερα, ιδιαίτερα στο Ισραήλ – βασίζεται, κατά κύριο λόγο, σε ένα γελοίο δοκίμιο («Ο Ιουδαϊσμός στη Μουσική») το οποίο έγραψε για να δώσει διέξοδο στο σύμπλεγμα που τον διακατείχε απέναντι στην «εύκολη» (όπως πίστευε) καλλιτεχνική επιτυχία μεγάλων Εβραίων συνθετών της εποχής του, όπως ο Μέντελσον και ο Μάγερμπερ.

Εν τούτοις, στον κύκλο του Βάγκνερ θα μπορούσε κάποιος να διακρίνει πολλούς Εβραίους φίλους και συνεργάτες, ενώ ο ίδιος ουδέποτε δέχθηκε να προσυπογράψει αντισημιτικές διακηρύξεις! Είναι αξιοσημείωτο, μάλιστα, ότι ανέθεσε την διεύθυνση της τελευταίας – και, κατά πολλούς, κορυφαίας – όπεράς του, «Πάρσιφαλ», στον νέο και ταλαντούχο Γερμανοεβραίο μαέστρο Χέρμαν Λεβί (με τον οποίο ανέπτυξε και στενή προσωπική φιλία) παρά την έντονη αντίδραση χριστιανικών και αντισημιτικών κύκλων της εποχής (και,

ενδεχομένως, την μη-εκφρασμένη αντίθεση της ίδιας του της συζύγου, της Κόζιμα Λιστ).

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, αυτό που εντυπωσιάζει ιδιαίτερα είναι το γεγονός ότι, σε αντίθεση με πολλούς άλλους φιλέλληνες που αγάπησαν τη χώρα αυτή κυρίως (αν όχι αποκλειστικά) λόγω θαυμασμού για την αρχαιότητά της, ο Βάγκνερ – όπως φαίνεται καθαρά στην αυτοβιογραφία του – στράφηκε στη μελέτη της κλασικής Ελλάδας έχοντας ως αφετηριακό ερέθισμα τους εθνοαπελευθερωτικούς αγώνες του σύγχρονου του Ελληνισμού.

Για τον Βάγκνερ, η Ελλάδα αποτελούσε μία ενιαία ιδέα και μια πολιτιστική αξία με απόλυτη ιστορική συνέχεια. Δυστυχώς, τον διέψευσαν οι κατοπινές γενιές των ίδιων των Ελλήνων...

(*) Richard Wagner, “My Life” (αγγλική έκδοση, Cambridge University Press, 1983). Η μετάφραση του αποσπάσματος έγινε από τον γράφοντα.